

יהודים בארבע הקהילות של הפרובינציה האפיפיורית בדרום-צרפת

ביבליוגרפיה של ספרים, חוברות ומסמכים מודפסים

מהמאה ה-17 עד תחילת המאה ה-19

מאת

נ. שייקובסקי

בארבע הקהילות, אוויניון Avignon, קרפנטראס Carpentras, קאוויניון Cavaillon, ולייל-סיר-סורג L'Isle-sur-Sorgue, אשר בפרובינציה האפיפיורית של אוויניון והקומטה ונסין Comtat Venaissin, חיו עד למהפכת 1789 כאלפיים יהודים הידועים בהיסטוריוגרפיה כיהודי הקומטה. היתה להם תרבות ושפה משלהם וקהילות מאורגנות היטב. אשר נחקרו כבר פחות או יותר. עם התחלת האמנציפציה בעת מהפכת 1789 התחילו הקהילות האלו לשקוע. רוב היהודים הגרו מארבע הקהילות ויצרו קהילות חדשות בערים סמוכות או מרוחקות יותר. בימינו נותרו מיהודי קומטה משפחות ספורות בלבד.

בביבליוגרפיה זאת מובאים ספרים, חוברות ומסמכים מודפסים על ארבע הקהילות, שהופיעו מהמאה ה-17 עד סוף הקיסרות הראשונה בתחילת המאה ה-19. יוצא מן הכלל הפרק על חובות הרושם פרסומים עד תאריך מאוחר יותר. סמוך ל-1880 התחילו להופיע מחקרים רציניים על יהודי ארבע הקהילות. אולם באותו זמן נותרו בארבע הקהילות עצמן שרידים בלבד של חיים יהודיים, וממילא היה מספר הפרסומים שיצאו לאור באותן השנים בארבע הקהילות גופא קטן מאד. ס"ה שני כתבי-עת, מספר דוחות, דרשות ומכתבים חוזרים. לעומת זאת גדול היה מספר הפרסומים שהתחילו לצאת לאור במאה ה-19 באותן הקהילות, אשר נוסדו בעזרת מהגרי ארבע הקהילות בערים אחרות. אולם זהו נושא לביבליוגרפיה שניה.

חלוקת הביבליוגרפיה היא בהתאם לתוכן. בכל חלק מובא החומר בסדר כרונולוגי. מאמרי עתונים ומחקרים מאוחרים אינם מובאים. כמו כן אינם מובאים פרסומים כתוליים תאולוגיים על היהודים, שיצאו לאור בפרובינציה האפיפיורית.

המחבר נעזר בספריות ובארכיונים דלהלן: הספריות העירוניות באוויניון ובקרפנטראס, הספרייה הלאומית בפריז, הספריות של הסמינר התיאולוגי היהודי בניו-יורק, הספרייה של חברת כל ישראל חברים בפריז, הארכיונים העירוניים באוויניון ובקרפנטראס, הארכיון המחוזי באוויניון, הארכיון הלאומי בפריז, אספים פרטיים.

1 La Famille de Jacob. Recueil d'instructions religieuses, sermons, homélies, anecdotes, dissertations, reproductions de livres sacrés. Publication mensuelle par Benjamin Mossé, gradué Grand-Rabbin, Marseille (-Avignon). No 1, avril 1859. 16 pp. 8°.

דו"ס משנת 1859 עד מחצית 1893.

La Loi Divine. Revue mensuelle religieuse, philosophique, littéraire et scientifique. Rédacteur en chef: Lisbonne Elisa, Avignon. No 1, 12 décembre 1865. 16 pp. 8°.

מספר הגיליון האחרון (6): 15 במאי 1866.

א. מקורות כלליים מהמאה הי"ז עד מהפכת 1789.

1751 גית וצרפתית. יש גם הוצאה מקרפנטראס משנת 1776.
והוצאה מאויניון מה'6 בספטמבר 1776.

9. Decreta synodi dioecesanæ Carpentoracensis... celebratae anno MDCCLVI. Carpentras, n.d. P.
בעניין קבורת ישראל.

10. Extrait des registres de la Secrétairerie d'Etat de la Légation d'Avignon. Avignon, n.d. P.

פקודה מה'7 במרץ 1764 בדבר גירוש האחים Jassuda
& Mossé de Cavaillon מקרפנטראס.

11. Arrest de la Cour. Extrait des registres du Parlement. Carpentras, n.d. P.

פקודה מה'23 במרץ 1770 נגד התנולויות על יהודים.

12-13. [תקנות]. n.p., n.d. 2, 46 pp. 4°.

תקנות על הקהילה היהודית באויניון מה'8 בנובמבר 1772.
בלי שעל או כותרת. יש גם הוצאה של התקנות משנת 1779, ע' 48, 4°.

14. Mémoire pour la ville de Carpentras dans lequel on prouve que, suivant les transactions passées entre les habitants de cette ville et les Juifs il n'est pas permis aux Chrétiens de se loger sur la rue et les traverses des Juifs ni aux Juifs de se loger sur les rues des Chrétiens. Aix, 1773, 19 pp. 4°.

תוכיז נגד Isaac Samuel Lion יהודי מקרפנטראס.
שקנה בית מחוץ לגיטו. ראה להלן מס' 1715.

15. Sermon prononcé par le rabin Jérémie Isaachar, le 12 de la lune de Nisan. Publié et mis en lumière par son neveu Farfouille. A L'Isle des Fous, 1773. 14 pp. 16°.

חשובה יהודית, סטירית, על תוכיז העיר קרפנטראס. ראה לעיל מס' 14.

16-17. Arrêt du Parlement d'Aix. Aix, 1774. 4°.

החלטה מה'11 בפברואר 1774 על התוכיז מקרפנטראס.
ראה לעיל מס' 14. יש גם הוצאה שניה של ההחלטה:

1. Extrait de quelques déclarations des exceç soufferts par les habitants de la ville d'Avignon et Comté Venaissin. [Avignon,] 1633. 42 pp. 4°.
תאור רדיפות יהודים.

2. Certificats pour les Juifs. n. p., [1724]. 8 pp. fol.

גביית עדויות מאת נוצרים מתושבי אויניון, קרפנטראס
וקאזאיון לטובת מסחר היהודים. ראה מס' 3.

3. [Fermin, Joseph-Thomas.] Réponse d'un avocat de Carpentras, à un de ses amis, qui luy demandoit conseil au sujet de la signature d'un certificat, dont les Juifs prétendent se servir pour demander la révocation de la bulle de Notre Saint-Père Innocent XIII..., portant défense auxdits Juifs de vendre des marchandises neuves [2 mai 1724]. n.p., n.d. 11 pp. 4°.

חשובה על מס' 2. ראה גם מס' 4.

4. [Valoris, Abbé Alexis de.] Mémoire théologique et politique, sur la liberté du commerce qu'on propose de donner aux Juifs, aussi ample que celle qui est accordée aux Chrétiens, contre les intentions des Papes nos Souverains, manifestées dans plusieurs de leurs bulles. [Carpentras, ca. 1724.] 22 pp. 4°.

ראה גם מס' 3.

5-6. Ecrit par lequel on montre évidemment que dans peu de temps le commerce sera entièrement détruit dans Avignon et dans le Comtat, si on n'a recours à des remèdes prompts et efficaces. n.p., 1736. 128 pp. 12°.
נגד מסחר היהודים. מחוברת זו יש גם הוצאה שניה ובה
הוספה בע' 128-131.

7-8. Joseph de Guyon de Crochaus..., archevêque d'Avignon. Editto sopra gli Ebrei. Avignon, n.d. P.

חקנות וכו' 44 טעמים, מה'15 בספטמבר 1751. כתוב לטיני

על יהודי קרפנטראס.

25. Jacques Filomarino. Extrait des registres de la Secrétairerie d'Etat de cette Légation d'Avignon. Avignon, 1776. P.

פקודה מה'24 באוקטובר 1776 נגד התנפלויות על יהודים.

26. Règlement pour les Juifs... [Avignon, 9 Décembre 1779.] P.

27-31. Décret concernant les Juifs. Avignon, 1781. P.

צו מה'18 ביולי 1781 הבא להוכיח פקודה קודמת מה'5 באפריל 1775. יש גם הוצאות נוספות של פקודה זו: שתיים מידי ההגמון מקרפנטראס ואחת — מידי ההגמון מקאואיון:

Edit [20 septembre 1781] et Décret [18 juillet 1781] de la Sacrée congrégation du Saint-Office concernant les Juifs; et règlement de Monseigneur l'évêque de Carpentras, pour l'exécution desdits Edit et Décret du Saint Office. Carpentras, 1781. 30, 2 pp. 4° & P. Décret de la Sacrée Congrégation du Saint Office concernant les Juifs et ordonnance de Monseigneur l'évêque de Cavailhon pour l'exécution du Décret. Avignon, 1781. 9 pp. 4°.

יש גם מנשר ללא כותרת מאחיניון, ובו תזכורת מה'25 באוקטובר 1781 להודיע ברבים את הצו מה'18 ביולי.

Arrest du Parlement de Provence, qui ordonne que Isaac-Samuel Lion, Juif, déguerpira la maison par lui acquise sur la rue des Chrétiens... Du 11 Février 1774. Aix, 1774. P.

18-19. [Pichegu, Fabry.] Le Testament de Farfouille, Juif de Carpentras. [Carpentras, 1774.] 16°.

סטירה אנטייהודית. יש גם שתי מהדורות אחרות, אחת מהן בפרובינצאלית.

20. Extrait des registres de la Secrétairerie d'Etat de cette Légation d'Avignon. Avignon, n.d. P.

פקודה מה'16 בספטמבר 1774 נגד התנפלויות על יהודי קרפנטראס.

21-23. Règlement concernant le serment des Juifs... [7 Mars 1775]. Avignon, n.d. P.

יש גם שתי הוצאות מקרפנטראס של התקנון:

Ordonnance au sujet du serment des Juifs. Extrait des registres de la Secrétairerie d'Etat de la Légation d'Avignon [7 Mars 1775]. Carpentras, 1776. 3 p. 4° & P.

24. Extrait des registres de la Secrétairerie d'Etat de cette Légation d'Avignon. Avignon, 1776. P.

תזכורת של פקודה מה'30 באוקטובר 1773 נגד התנפלויות

ב. יהודים יוצאי אויניון בבורדו.

קבוצת יהודים יוצאי אויניון התישבו בבורדו וייסדו בה קהילה משלהם. ייסוד הקהילה גרם לסכסוכים עם הקהילה הספרדית שביקשה לגרש את היהודים יוצאי אויניון. בגידון ראה: ז. שיקאווסקי, "באציונגען צווישן ספרדים, אשכנזים און אויניאנער אין פראנקרייך, 16טן—20סטן י"ה". ייווא בלעסער, אאאא (1955). ע' 103-70.

פקודה מ'1734.1.1 בדבר גירוש יהודי אחיניון מבורדו.

34. Au Roi et à Nosseigneurs de Son Conseil. Paris, 1734. 6 pp. fol.

עצומה של Joseph-Jacob d'Alpuget ויהודים אחרים מיוצאי אחיניון שבורדו. ראה גם מס' 35.

32. Mémoire des marchands boutiquiers de Bordeaux, concernant la Jurande. Bordeaux, n.d. 6 pp. fol. נגד היהודים יוצאי אחיניון שבורדו.

33. Extrait des registres du Conseil d'Etat. [Bordeaux, 1734.] P.

Nouveaux Chrétiens Avignonnois établis à Bordeaux. Données à Versailles au mois de mai 1759... Bordeaux, n.d. 4 pp. 4°.

38. Ordonnance des Messieurs les Maire et Jurats, Juges criminels et de police. Bordeaux, 1787. P.

פקודה מה-17 ביוני 1787 בדבר פיקוח על יהודי אביניון ועל יהודים "זרים" אחרים.

35. Certificats que rapportent les Srs. Dalpuget... Paris, 1734. 6 pp. fol. ראה מס' 34.

36. [Ordonnance de l'Intendant de Guyenne expulsant de Bordeaux les Juifs Avignonais et Tudesques, 28 février 1740. Bordeaux, 1740.] P.

37. Lettres patentes en faveur des Juifs ou

ג. פריבילגיות אישיות וזכות מגורים של יהודים יוצאי הקומטה בערים שונות.

& lieux du Royaume, autres que celles où ils sont domiciliés. Du 20 Février 1731. Paris, 1731. 4 pp. 4°.

נוגע לסוחרים יהודים מבורני שמוצאם מאביניון.

44. Mémoire pour les Sieurs Coudougnan frères, Mejan père et fils, Medard Boyer et Meliarde de Nîmes; les frères Crétians de Sommières, Gourdon, Mejan père et fils, Veissiere et Dumas dudit Sommières, Cadel père et fils de la même ville; Mejan de la présente ville de Montpellier; Encontre, Gachon et Couton de Massillargues; Gasquet de Marguerite; les frères Atgès et les frères Souveirans d'Anduze; Gout de Florac; David et compagnie de Montagnac; Vidal et Arvieu père et fils de Pézenas; Gautier père et fils et Philippe Francs de la même ville; Mazel père et fils dudit Pézenas; Douisset et Mazel de Saint-André. [Nîmes,] 1737. 7 pp. 8°.

45. Du 25 juin 1752. n.p., [1752]. 2 ff. 4°. מכתיב חוזר הכולל תקנה נגד הסחר של יהודי הקומטה בסנט סאנט.

46. Arrêt du Conseil d'Etat du Roi, qui maintient les Sieurs Moysse Perpignan, Joseph Petit, Israël Salon & Salomon Petit, & c. dans le droit de continuer leur commerce; fait défenses aux marchands drapiers

39. Arrests de la Cour de Parlement de Tolose [2 août 1679, 7 juillet 1680], portant que les Juifs videront incessamment les villes de Nîmes, de Montpellier, & autres du ressort de la Cour... Tolose, 1680. 7 pp. 4°.

40. Arrest de la Cour de Parlement de Toulouse contre les Juifs qui habiteront dans la ville de Toulouse. n.p., [1685]. 3 pp. 4°.

41. Extrait des registres du Conseil d'Etat. n.p., n.d. P.

החלטה מה-15 בפברואר 1710 המבטלת את חוק הפרלימנט של פרובאנס מה-25 בספטמבר 1709, שנתן רשות ליהודי אביניון לעסוק במסחר בצרפת.

42. Arrest de la Cour du Parlement, qui fait défenses aux Juifs de s'établir à la Rochelle à perpétuité ou pour un tems. Du 22 Août 1729. Paris, 1729. 4 pp. 4°.

43. Arrest du Conseil d'Etat du Roi, qui casse deux Arrêts rendus au Parlement de Dijon les 22 Juin 1724 & 29 Juillet 1730, par lesquels il a été permis aux nommés Joseph-Raphaël de Lezla, & autres marchands Juifs établis à Bordeaux, de trafiquer, vendre & négocier pendant un mois de chaque saison de l'année dans toutes les villes, bourgs & lieux du ressort de ce Parlement. Et fait défenses aux Juifs de trafiquer, vendre & débiter des marchandises dans aucunes villes

turels Français. Données à Versailles au mois de Mars 1776... Bordeaux, [1779?]. 7 pp. 4°.

51. Lettres patentes du Roi, portant naturalisation du Sr. Jassuda David Crémieu, natif de la ville de Carpentras... Négociant Juif en la ville d'Arles, de sa femme & de leur descendans naturels & légitimes, qui leur permettent de demeurer dans le Royaume, d'y vivre & trafiquer... à la charge par ledit Jassuda David Crémieu de donner, suivant ses offres, une somme de 3000 liv. ... Aix, 1785. 10 pp. 4°.

52. Lettres patentes qui permettent aux nommés Ruben, Frères, d'acquérir des immeubles. [Lyon, 1787.] 6 pp. 4°.

רשיון שניתן לשני אחים יהודים מהקומטה לסחור בליאון, מרץ 1786.

53. Arrêt du Parlement de Navarre qui fait défense de troubler les Juifs portugais dans l'exercice de leur commerce. Du 27 août 1787. n.p., n.d. מאתיניון, נוגע ליהודי בורדו שמוצאם מאתיניון, n.p., n.d.

54. Arrest du Conseil d'Etat du Roy... Fait aussi défenses aux Juifs de trafiquer, vendre, débiter & faire aucun commerce dans ladite ville [de Nevers]... n.p., n.d. P.

[de Paris], merciers, & à tous autres de les troubler, sous les peines qu'il appartiendra. Extrait des registres du Conseil d'Etat, Du 25 Juillet 1775. [Paris.] 1775. 8 pp. 4°.

בגידון, ראה את הפקודה משנת 1777, מ"י 48.
47. Arrêt du Parlement de Provence bannissant les Juifs des villes de Tarascon, Arles, Saint-Rémy, du 11 Décembre 1775. Aix, 1776.

48. Arrêt du Conseil d'Etat du Roy, qui rejette les six Corps des marchands opposans à l'arrêt du 25 juillet 1775... a débouté & déboute les nommés Israël Salom, Joseph Petit, Moïse Perpignan, Salomon Petit & Moïse Dalpujet de leurs demandes... à l'effet d'être autorisés à faire le commerce du draperie & mercerie dans la ville de Paris. Du 7 Février 1777. Paris, 1777. 10 pp. fol.
ביטול ההרשאה משנת 1775. ראה מ"י 46.

49. Ordonnance, n.p., [1778]. P.
תקנת האינטונדאנט של לנגודוק האוטר על יהודי הקומטה לסחור בסן-גיל, Saint-Gilles.

50. Lettres patentes du Roi, qui accordent aux Sieurs Jacob de Perpignan, Juif, négociant de Bordeaux, à sa femme, ses enfans et à posterité, les droits de règnicoles et na-

ד. ספרי תפילות וכיו"ב.

על דפוסים השייכים לסוג הנדון כאן ראה את מחקרו של סטיל רות
C. Roth, *The Liturgies of Avignon and the Comtat Venaissin*,
Journal of Jewish Bibliography, I (1939), 99-105
של פרופ' אלכסנדר מרכס. אין אנו רושמים דפוסים של יהודים
שמוצאם מהקומטה שלא היתה להם שייכות ישירה לארבע הקהילות.

57. [מחזור]. סדר שלש רגלים כמנהג ק"ק קארפינטראק.
אמשטרדם, תקי"ט 1759. 8°.

58. [סליחות. ארבע תעניות]. סדר לארבע צומות ולארבע
פרשיות כמנהג ק"ק קארפינטראק. אמשטרדם, תקכ"ב
1762. 8°.

55. [מחזור]. סדר לימים נוראים כמנהג ק"ק קארפינטראק.
אמשטרדם, תצ"ט 1739. 2 חלקים. 8°.

56. סדר הפרשיות. עם פרקי אבות, זמירות לשבת ומוצאי
שבת כמנהג ק"ק קארפינטראק. אמשטרדם, 1740. 32°.

59. [סליחות]. סדר האשמורות מר"ח אלול ועשרת ימי התשובה כמנהג אויגניון. אמשטרדם, תקכ"ג 1763. 4°.
60. [סליחות]. סדר האשמורות מר"ח אלול ועשרת ימי תשובה כמנהג... קארפינסטראק, לישלוא, קאזאליאון... אמשטרדם, תקכ"ג 1763. 8°.
61. [תפלות. פיוטים]. סדר הקונטרסים... כמנהג קהלות הקודש שבמחוז ויניזין... נדפס במצות... ישעיה וידאל ומרדכי וינטורה. אויגניון, תקכ"ה 1764. 4°.
62. [מחזור]. סדר של ראש השנה כמנהג... אויגניון... אמשטרדם, תקכ"ה 1765. 4°.
63. [מחזור]. סדר של יום כפור כמנהג... אויגניון... אמשטרדם, תקכ"ו 1766. 4°.
64. [תפלות. סדר]. סדר התמיד... תפלות כמנהג קהלות קדושות ארבע... במחוז ויניזין... ק"ק קארפינסטראק, ק"ק אויגנאון, ק"ק לישלוא וק"ק קאזאליאון. אויגניון, תקכ"ז 1767. 2 חלקים. 8°.
65. Astruc, Mardochée. [La Reine Esther,] A La Haye, [1774]. 12°.
- מחזה פורים. נדפס מחדש בתוך מהדורה של Ernest Sabatier.

ה. תפילות לשלום המלכות. המאה הי"ח.

- sécutifs, le 19 Novembre 1765, pour obtenir de Dieu le rétablissement de la santé de Monseigneur le Dauphin, extraite du Rituel hébreux, & prononcée en cette langue, par le Sieur Bernard de Valabrègue, secrétaire-interprète du Roi, & traduite par le même. n.p., n.d. 4 pp. 4°.
71. Crémieu, Juda David; Roque-Martine, Moïse. Prière pour la guérison de Monseigneur le Dauphin. [Carpentras, 1765.] 11 ff. 8°.
72. Venture, M. Prière prononcée le 5 mars 1768 par les Juifs Avignonois, et Avignonois de Bordeaux, demeurant à Paris, à l'occasion de la maladie de Sa Majesté la Reine de France... Paris, 1768. 8 pp. 4°.
73. Vallabrègue, Bernard de. Odes prononcées par les Juifs d'Avignon et de Bordeaux résidents à Paris, dans leur assemblée, à l'occasion du Sacre de Louis XVI, le 11 Juin 1755. Tirées du texte original des Psaumes 10 & 71 (21-72). Mises en vers hébreux par M. Bernard de Vallabrègue. קול רנה וקול תורה זמרה ותהלה. נשמע בבית תפלתנו מה פריש העיר הגדולה בק"ק סטרים אנשי אויגניון וברדאוש, יום אשר נמשח בך... Paris, 1775. ונכתר אדוני המלך לואיש ט"ז י"ה... 24 pp. 8°.
66. Crémieu, Juda-David. Discours composé en hébreu et traduit en français, par le rabbin Juda-David Crémieu l'ainé, de Carpentras, prononcé dans l'assemblée générale des Juifs, convoquée dans la Synagogue de la même ville. n.p., n.d. 7 pp. 8°.
- להכרתו של לואי ה-15.
67. Sarhy, Jacob. Prière faite par les Juifs avignonois de Bordeaux, le 13 janvier 1757, à l'occasion de l'attentat... commis sur la personne sacrée de Sa Majesté Louis XV, le Bien-Aimé, et pour demander à Dieu de le garantir de toute mauvaise entreprise, composée en hébreu par le rabin Jacob Sarhy, et traduite en français. n.p., n.d. 11 ff. 4°.
- 68-69. Idem. Actions de grâce que les Juifs avignonois de Bordeaux ont chanté le 23 janvier 1757, pour remercier l'Eternel d'avoir conservé la vie de Louis XV le bien-aimé, composées en hébreu par le rabin Jacob Sarhy, traduites en français. [Bordeaux,] n.d. 11 ff. 4°; Bordeaux, n.d. 3 pp. 4°.
70. Valabrègue, Bernard de. Précis de la prière que les Juifs Avignonois établis à Bordeaux, & ceux d'Avignon, actuellement à Paris, ont faite pendant trois jours con-